

VOORSTEL AB

CATEGORIE: Bespreekstuk

DATUM DB VERGADERING : 9 oktober
DATUM AB VERGADERING : 31 oktober
PORTEFEUILLEHOUDER : J.F. de Jong (onderdeel Grondstoffen winnen uit afvalwater:
K.F.L. Spijkervet, onderdeel Maaisel: H. Oegema)
REGISTRATIENUMMER : Z/16/006433-26847
OPSTELLER : Henk Post, Arjan Schutte, telefoonnummer +31882331788

 ruw waterschap

ONDERWERP

Uitvoeringsstrategie duurzaamDOEN

VOORSTEL

1. Streven energieneutraal in 2025. (Bijlage 1)
 - a. Kennisnemen van en bespreken denkrichting energieneutraal 2025
 - uitgangspunten (I t/m VI)
 - uitwerkingsstrategie (*energiebesparing, zon op daken, zon op rwzi terreinen, zon grondgebonden, windenergie, waterkrachtenergie, initiatieven derden*)
 - b. Kennis nemen van het activiteitenoverzicht.
2. Grondstoffen winnen uit afvalwater. (Bijlage 2)
 - a. Instemmen met de uitwerkingsstrategie (*fosfaat, cellulose, humuszuren*)
 - b. Kennis nemen van het activiteitenoverzicht.
3. Maaisel duurzamer verwaarden en geen afvoer naar compostering in 2020. (Bijlage 3)
 - a. Instemmen met de uitwerkingsstrategie (*papier, veggietimber, bodemverbetering, oogstechnieken*)
 - b. Kennis nemen van het activiteitenoverzicht.
4. Duurzaam-inclusief werken (Bijlage 4)
 - a. Instemmen met de uitwerkingsstrategie (*besluitvorming, bedrijfsvoering, ideeën-houding-gedrag*)
 - b. Kennisnemen van het activiteitenoverzicht.

SAMENVATTING

Het beleidskader voor duurzaamheid is vastgesteld op 31 januari 2017. DuurzaamDOEN is uitgewerkt in vier uitvoeringsstrategieën: streven energieneutraal 2025, grondstoffen winnen uit afvalwater, maaisel verwaarden en geen afvoer naar compostering in 2020 en duurzaam-inclusief werken. Voor alle strategieën zullen de komende tijd verdere keuzes gemaakt worden die na planuitwerking ter besluitvorming worden voorgelegd. Een zorgvuldige uitvoeringsstrategie met veel ontwikkelingen, onzekerheden en dynamiek is gebaat bij fasering en tussentijdse besluitvorming: verkennen mogelijkheden, plan voorbereiding, plan uitwerking, realisatie, exploitatie en beheer. Daarbij kan de rol (faciliteren, participeren, ontwikkelen, geen rol) van het waterschap per fase verschillen. Telkens ligt er een afweging onder met het oog op investeringen en risicoverdeling, rol- en taakopvatting, de belangen in de omgeving en de ambities van de samenwerkingspartners.

BESTUURLIJKE AANDACHTSPUNTEN

Op 31 januari 2017 heeft het AB doelstellingen bepaald voor duurzaamheid: duurzaamDOEN. Een richtinggevende randvoorwaarde die werd toegevoegd is om primair maatregelen toe te passen met een terugverdientijd van 10 jaar of korter. Waarbij het ook mogelijk blijft om oplossingen ter

besluitvorming voor te leggen die weliswaar boven die periode uitgaan, maar waarbij de duurzaamheidswinst aanzienlijk is.

Onze opgave is voor de doelstellingen uitvoeringsstrategieën en activiteitenplanningen op te stellen.

Het beleidskader duurzaamDOEN heeft vier aandachtsvelden:

- Streven naar energieneutraliteit in 2025.
- Grondstoffen winnen uit afvalwater.
- Maaisel duurzamer verwaarden en in 2020 geen afvoer meer van maaisel naar de compostering.
- Duurzaam-inclusief werken. Duurzaamheid (3 P's: People, Planet, Prosperity) is kenmerkend voor de werkwijze van het waterschap.

Het ondersteunt ook de gezamenlijke investeringsagenda "Naar een duurzaam Nederland", die aangeboden is in maart jl. aan de kabinetsinformatuur namens alle provincies, gemeenten en waterschappen. Deze agenda gaat uitvoerig in op de actieve rol van de waterschappen in de energietransitie, de circulaire economie en klimaatadaptatie.

De afgelopen maanden zijn mogelijkheden en kansen verkend. Op de AB Deltabijeenkomst van 12 september jl. hebt u met hulp van de 5 informatieplaten van gedachten gewisseld over uitgangspunten, (on)mogelijkheden, kansen en risico's.

Gezien de breedte van het onderwerp is het belangrijk om focus aan te brengen in de verdere aanpak. In de bijlagen 1 t/m 4 wordt voor elk aandachtsveld van duurzaamDOEN de uitwerkingsstrategie en een activiteitenoverzicht beschreven. Voor energieneutraal wordt een denkrichting voorgelegd. Vanuit elk aandachtsveld kunt u de komende tijd voorstellen tegemoet zien voor nadere keuzes en besluitvorming. Indien relevant worden business cases bij de planuitwerking gevoegd om de financiële consequenties te kunnen beoordelen.

communicatie

De uitvoeringstrategieën van DuurzaamDOEN hebben impact op de omgeving en op de organisatie. De bedoeling is om een persbericht uit te laten gaan op het moment dat de AB-stukken openbaar zijn. Ook intern zal aandacht besteed worden aan de plannen, via W-connect en narrowcasting.

rapportage voortgang

Via de reguliere Berap wordt u geïnformeerd over de voortgang van de uitwerkingsstrategieën en activiteitenoverzichten duurzaamDOEN.

OMGEVING EN PARTNERS

Voor alle aandachtsvelden van duurzaamDOEN geldt dat samenwerking met partners, bedrijven en kennisinstanties en andere initiatiefnemers, een onmisbare bijdrage levert aan de voortgang.

Samenwerken gaat om kennis en risico's delen, het kunnen toepassen van bestaande en nieuwe technologieën, (markt)waarde laten creëren met nieuwe business modellen.

Er zijn de afgelopen jaren veel samenwerkingsverbanden ontstaan op nationaal en regionaalniveau. De dynamiek en de vereiste technologie zal er toe leiden dat nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan, ook met een publiek-privaat karakter.

Een zorgvuldige uitvoeringsstrategie met veel ontwikkeling, onzekerheden en innovatieve elementen, is gebaat bij fasering. Daarbij ligt het voor de hand dat de invulling van de samenwerking en de rol (faciliteren, participeren, ontwikkelen, geen rol) van het waterschap per fase kan verschillen. Telkens ligt er voor het waterschap een nieuwe afweging onder met het oog op ieders passende rol en taakopvatting, de wet- en regelgeving en de verdeling van revenuen en risico's met de samenwerkingspartners.

FINANCIËN

Bij de voorbereiding voor de begroting 2018 is voor duurzaamDOEN een exploitatiebijdrage opgenomen van € 250.000. Dat bedrag is onder meer bestemd voor uitgaven voor pilots, experimenten, toepassingen uitproberen, stimuleringsactiviteiten en voor externe expertise. De inzet van medewerkers wordt opgenomen in de afdelingsplannen.

Omdat de vier uitvoeringsstrategieën nog niet zijn vastgesteld, zijn de benodigde investeringen niet volledig opgenomen in de concept begroting voor 2018 en in de concept meerjarenraming 2018-2021. Nadat er besluitvorming heeft plaatsgevonden over de uitvoeringsstrategieën worden er nadere (deel)voorstellen opgesteld en voorgelegd ter besluitvorming.

Voor het onderdeel energieneutraal zijn vooralsnog beperkte investeringen opgenomen. Voor zonnepanelen op daken: (x € 1000) 150 per jaar over de reeks 2018-2021. Voor een hoger realisatietempo ligt het voor de hand om een dergelijk bedrag te verhogen tot bijvoorbeeld jaarlijks ca. 250-300.

Voor zonnevelden, wind- en waterkrachtenergie zijn op dit moment nog geen investeringsbedragen opgenomen. Ter indicatie bij zonnevelden op rwzi-terreinen zal het gaan om bijvoorbeeld jaarlijks ca. € 1,2 mln over de periode 2018-2021. De investeringsomvang in zonnevelden, wind- en waterkracht hangt sterk af van de rol die het waterschap kiest en de taakverdeling met de eventuele partners hierbij.

Voor grondstoffen winnen uit afvalwater is voorgesteld in de concept begroting en meerjarenraming (€ x 1000): 2018 (100), 2019 (100), 2020 (1000), 2021 (1000).

Voor maaisel verwaarden en duurzaam-inclusief werken zijn geen investeringsbedragen opgenomen, naar verwachting moet de eerdergenoemde exploitatiebijdrage daarin grotendeels kunnen voorzien.

RISICO'S

Er is geen sprake van een rechte eenduidige route van de ambities voor duurzaamDOEN naar prestaties in de praktijk. Het innovatieve karakter - in technisch en sociaal opzicht - brengt met zich mee dat succes niet bij voorbaat gegarandeerd is; we zijn ook afhankelijk van andere publieke en private partijen waar we mee samenwerken en de daarvoor geldende juridische en financiële randvoorwaarden.

Opwekken van duurzame energie is gebaat met subsidie (SDE) van de rijksoverheid. Met het nieuwe kabinet is het de vraag in welke mate de landelijke overheid op langere termijn hierin faciliterend zal blijven.

Voor het grootschaliger winnen van grondstoffen uit afvalwater zijn onze bedrijfsomstandigheden niet ideaal om op korte termijn te komen tot positieve business cases. Dat vergt een stimulerende aanpak om met geschikte partners en marktpartijen, risico's, middelen en inzet te verdelen en stapsgewijs met tussentijdse besluitvorming go/no go trajecten af te bakenen.

Aan het verwaarden van maaisel zitten veel innovatieve elementen, de mate van succes van de nieuwe gebruikstoepassingen valt niet te voorspellen. Het juridische aspect van de term 'afval' moet adequaat op landelijk niveau geregeld worden.

Duurzaam-inclusief werken gestalte geven, kan door duurzaamheid '*actief en levend*' te houden in onze werkzaamheden en besluiten. Voldoende expertise en bewustzijn, in combinatie met enthousiasme voor het onderwerp, is een belangrijke basisvoorwaarde: *kortom de 4^e P, van pleasure.*

TOELICHTING

De aandachtsvelden van duurzaamDOEN (energieneutraal in 2025, grondstoffen winnen uit afvalwater, maaisel verwaarden en duurzaam-inclusief werken) hebben een verschillend karakter en worden hierna getypeerd. Daarna worden in bijlage 1 t/m 4 de uitwerkingsstrategieën en activiteitenoverzichten beschreven.

Kenmerkend voor energieneutraal is de grote impact op de omgeving en de organisatie.

In bijlage 1 wordt daarom eerst een denkrichting voorgelegd met uitgangspunten en een mogelijke aanpak, waarbij de vraag gesteld wordt welke elementen in de uitgangspunten en de uitwerkingsstrategie aanspreken.

• **Streven energieneutraal in 2025**

Het waterschap heeft zich met de ondertekening van de Green Deal Energie in maart 2016 door de Unie gecommitteerd aan de doelstelling om in 2030 energieneutraal te worden. Dit is bekrachtigd en aangescherpt (streven in 2025) in het AB besluit van 31 januari jl.

Samen met Vechtstromen zijn we in september jl. toegetreden als kernpartner van het programma Nieuwe Energie Overijssel. Daarin dragen we samen met de provincie, de gemeenten, bedrijven en NMO Overijssel actief bij aan de energietransitie in de regio.

potentie zon- en windenergie

Om energieneutraal te zijn dient het waterschap evenveel energie op te wekken als het eigen energieverbruik. De afgelopen maanden is verkend wat op hoofdlijnen de energiepotentie is van zon- en windenergie op assets in eigendom van het waterschap. Het geeft een indicatie van wat er kan, binnen wet- en regelgeving, rekening houdend met diverse zoneringen, afstanden tot leidingen, omgevingskwaliteitsnormen, aanwezige infrastructuur en bewoning, enz.

In totaliteit gaat de technische potentie ver uit boven het eigen verbruik. Dat is reden om verder te verkennen wat er van gewenst is en praktisch gerealiseerd kan worden.

De energiepotentie onderscheidt drie hoofdcategorieën:

- zon op daken;
- zon grondgebonden; (met de onderdelen zon op rwzi-terreinen en zon op overige gronden waaronder waterbergingen e.d.)
- windenergie.

Zon op water zit nog in het onderzoekstadium en is in deze potentiescan niet meegenomen.

waterkrachtenergie

In de potentiescan is ook verkend aan welke technische criteria opwekking van waterkrachtenergie moet voldoen wil het een rendabele business kunnen opleveren. Het gaat daarbij onder meer om de mate van verval en stroming in waterlopen. Op grond van deze criteria wordt komende maanden in het werkgebied verkend waar kansrijke locaties zijn.

aandeel bijdragen zon-wind-waterkracht

We schatten ter indicatie de verhoudingen tussen de categorieën als volgt in:

Ergieneutraal: doelstelling verduurzaming totale energieverbruik van 385.000 GJp (100%)		
	Categorieën	Bijdrage aan doelstelling
	Biogasproductie (bestaand)	34 %
Op daken eigen gebouwen en 'binnen de hekken'/ op of bij eigen installaties circa 50%	Zon op dak	2 tot 4 %
	Zon op veld RWZI	5 tot 10 %
	('buiten hekken') Waterkracht	1 à 2 %
Nader in te vullen 'buiten de hekken' circa 50%	Zon op veld/waterbergingen	ca. 50% afhankelijk van keuzes, procedures en draagvlak
	Wind	
	Innovaties	

De

bijdrage van biogas zal de komende jaren nog met enkele procenten groeien.

In het overzicht komt naar voren dat de grote 'klappers' die kunnen bijdragen aan energieneutraliteit, 'buiten de hekken' gezocht moeten worden: bij zon op velden en windenergie. Innovaties zullen pas op de lange termijn substantieel bijdragen. Qua beeld is het vergelijkbaar met een situatie van ongeveer 25 ha zonnepanelen of met 3 grote windmolens (van ruim 6 mln kWh per jaar, 3 MW). Wat hiervan kansrijk en een gewenste mix van duurzame bronnen is, moet nader worden bepaald.

• **Grondstoffen winnen uit afvalwater**

De afgelopen maanden is verkend wat mogelijkheden zijn voor het terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater. Er komt een focus uit naar voren op fosfaat, cellulose en humuszuren.

Een aantal omstandigheden is van invloed op het tempo en de manier waarop dat gerealiseerd kan worden. Voor het maken van positieve business cases is bijvoorbeeld een stimulans als er op enig moment uitbreidingen of aanpassingen nodig zijn in de installaties bij een rwzi of bij een groot bedrijf

dat leverancier is van afvalwater. Op zo'n moment ontstaat een economische dynamiek met kansen voor nieuwe toepassingen en innovaties waarop we zullen anticiperen.

Een gebiedskenmerk van WDO Delta is de relatief geringe inwonerdichtheid en dat er een beperkt aantal zogenaamde grote lozers aanwezig is die ook nog eens verspreid over het werkgebied gelokaliseerd zijn. Dit leidt er toe dat we relatief gezien een beperkte omvang hebben van de zuiveringstaak (16^e plaats).

Een business case bij dergelijke omstandigheden is op voorhand niet meteen positief te krijgen, maar evenzo speelt mee dat het waterschap een voorbeeldfunctie heeft om bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van de circulaire economie. We creëren met bedrijven, overheden en kennisinstellingen kansen om wezenlijk bij te dragen aan de circulaire economie. We delen kennis, we nemen deel aan experimenten met nieuwe technologieën en dragen bij in de verdere ontwikkeling en opwaardering van producten voor afzetkanalen.

- **Maaisel verwaarden**

Het doel is om in 2020 geen maaisel meer af te voeren naar de compostering en het maaisel duurzamer te bestemmen. Het waterschap is leverancier van maaisel. Door kringlopen sluitend te maken met biobased producten en met bodemverbetering, wordt reeds vastgelegd CO₂ nuttig aangewend of langdurig gefixeerd. Ook komen daarmee minder nutriënten vanuit het maaisel in de sloot terecht en worden afvoerkosten naar de compostering (jaarlijks ca. € 60.000 – 80.000) vermeden.

Om op de langere termijn uit dit 'afval' waarde te creëren bewandelen we meerdere (innovatieve) sporen tegelijk. Er zijn partners nodig waarmee we slim samenwerken. Ook dient de wet- en regelgeving ervoor aangepast te worden.

We hebben behoefte aan meer inzicht voor het inrichten van efficiënte logistieke processen (geen onnodig gesleep met materiaal) en kansrijke gebruikstoepassingen van het maaisel. Daarna pas wordt er besloten om al of niet de afzet van grote hoeveelheden maaisel via één of meerdere afzetsporen op te gaan schalen en de werkprocessen aan te passen. Ook de stap om van maaien naar 'oogsten' te gaan, vergt meer inzicht door werkprocessen uit te proberen.

- **Duurzaam-inclusief werken**

Duurzaam-inclusief werken is gericht op de waarden: People, Planet en Prosperity (3P's). De waarden zijn kenmerkend voor onze activiteiten, beleidsbeïnvloeding, uitstraling, afwegingen en besluiten. Een goede voedingsbodem voor deze waarden is enthousiasme; het is tegelijk de 4^e P van 'pleasure'.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Route energieneutraal in 2025

Bijlage 2 Uitwerkingsstrategie en activiteitenoverzicht grondstoffen winnen uit afvalwater

Bijlage 3 Uitwerkingsstrategie en activiteitenoverzicht maaisel verwaarden

Bijlage 4 Uitwerkingsstrategie en activiteitenoverzicht duurzaam-inclusief werken

Het dagelijks bestuur van het Waterschap Drents Overijsselse Delta

de secretaris,
ir. E. de Kruijk

de dijkgraaf,
ir. H.H.G. Dijk